האי דין כיף מקורר מיא והאי דין כיף אית ביה שרברובי ועד היכן שרברובותיה מטי' א"ר אליעזר (אחא) ומת בנו בצמא אמר(א) רבי חנינא מאן דאמר רחמנא וותרן יתוותרן בני מעויי אלא מאריך רוחיה וגבי דידיה א"ר אחא כתיב 1וסביביו נשערה מאוד מדקדק עמהן כחוט השערה א"ר יוסי (בר אבין) לא מטעם הזה אלא מן מה דכתיב 2ונורא הוא על כל סביביו מוראו על הקרובים יותר מן הרחוקים רבי חגיי בשם רבי שמואל בר נחמן מעשה(ב) בחסיד אחד שהיה חופר בורות שיחין ומערות לעוברים ושבים פעם אחת היתה בתו עוברת להנשא ושטפה נהר והוון כל עמא עללין לגביה בעון מנחמתיה ולא קיבל עלוי מתנחמא עאל רבי פנחס בן יאיר לגביה בעי מנחמתיה ולא קיבל עלוי מתנחמא אמר לון דין הוא חסידכון אמרו ליה רבי כך וכך היה עושה כך וכך אירע ליה אמר אפשר שהיה מכבד את בוראו במים והוא מקפחו במים מיד נפלה הברה בעיר באת בתו של אותו האיש אית דאמרי בסוכתא איתעריית ואית דאמרי מלאך ירד כדמות ר' פנחס בן יאיר והצילה: גביני כרוז: שהיה(ג) מכריז בבית המקדש [א]מה היה אומר עמדו הכהנים לעבודה ולויים לדוכנן וישראל למעמדן אגריפס המלך שמע קולו עד ח' פרסאות ונתן לו מתנות הרבה: בן גבר על נעילת שערים: תירגם(ד) רב קומי דבית ר' שילא קרא גברא אבריז כרוזא (ה)אמר ליה אמור קרא תרנגולא א"ל והתנינן בן גבר אית לך למימר בר תרנגולא: בן בבי על הפקיע: [א] שהיה (מוזוג) מוזיג פתילות ר'(ו) יוסי (אסי) עאל לכופרה בעו ממנייא עליהון פרנסים ולא קיבלון מינהן (א)עאל ואמר קומיהון בן בבי על הפקיע ומה אם זה שנתמנה על הפתילות זכה להימנות עם גדולי הדור אתם שאתם נתמנין על חיי נפשות לכ"ש: בן ארזה על הצלצל: כי הא דתנינן (ז) תמן הניף הסגן בסודרין והקיש בן ארזה על הצלצל: הוגרס בן לוי על השיר: (ב)אמר (ח) ר' אחא נעימה יתירה היה יודע ואמרו עליו על הוגרס בן לוי שהיה מנעים את קולו בזמר וכשהיה נועץ גודלו בתוך פיו היה מוציא כמה מיני זמר והיו כל אחיו הכהנים נוקרין לו בבת ראש: בית (ט) גרמו על מעשה לחם הפנים: בית גרמו היו בקיאין במעשה לחם הפנים ורדייתו ולא רצו ללמד שלחו חכמים והביאו אומנים (ג)מאלכסנדריאה שהיו בקיאין במעשה לחם הפנים ורדייתו לא היו בקיאין בית (ד)גרמו [א]היו מסיקין מבפנים ורודין מבחוץ ולא היתה מתעפשת ואלו היו מסיקין מבפנים ורודין מבפנים והיתה מתעפשת כיון שידעו חכמים בדבר הזה אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא שנאמר 3כל פעל ה' למענהו שלחו אחריהם ולא רצו לבא עד שכפלו להם שכרן י"ב מנה היו נוטלים ונתנו להם כ"ד ר' יהודה אומר כ"ד היו נוטלים ונתנו להן מ"ח אמרו להן מפני מה אין אתם רוצים ללמד אמרו להן מסורת היא בידינו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב שלא ילמדו אחרים ויעשו לפני ע"ז שלהן בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצא ביד בניהם פת נקיה מעולם שלא יהו אומרים ממעשה לחם הפנים הן אוכלים: בית אבטינס על מעשה הקטורת: של בית אבטינס היו בקיאין על מעשי פיטום הקטורת ובמעלה העשן ולא רצו ללמד (ה)שלחו והביאו אומנין מאלכסנדריאה של מצרים והיו בקיאין בפיטום הקטורת ובמעלה עשן לא היו בקיאין של בית אבטינס היתה מתמרת ועולה כמקל ושל אלו היתה פוסה ויורדת ושל אלו היתה פוסה מיד כיון שידעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו ברא שנאמר 4כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו וגו' (נ"א כל מה שפעל הקב"ה לא פעל אלא למענהו שנאמר כל פעל ה' למענהו) שלחו אחריהם ולא רצו לבא עד שכפלו להן שכרן י"ב מנה היו נוטלין ונתנו להן כ"ד רבי יהודה אומר כ"ד היו נוטלין ונתנו להן מ"ח אמרו להן מפני מה אין אתם רוצין ללמד אמרו להן מסורת היא בידינו מאבותינו שהבית הזה עתיד ליחרב שלא ילמדו אחרים ויהו עושין כן לפני ע"ז שלהן בדברים הללו מזכירין אותן לשבח שלא יצאת אשה משל אחד מהן מבושמת מעולם ולא עוד אלא כשהיה אחד מהן נושא אשה ממקום אחר היה פוסק עמה ע"מ שלא תתבשם שלא יהו אומרים ממעשה פיטום הקטורת הן מתבשמות לקיים מה שנאמר 5והייתם נקיים מה' ומישראל [ב]א"ר יוסי פעם אחת הייתי עומד בירושלם ומצאתי תינוק אחד משל בית אבטינס אמרתי לו בני מאיזו משפחה את אמר לי ממשפחת פלוני אמרתי לו בני אבותיך לפי שנתכוונו לרבות כבודן ולמעט כבוד שמים לפיכך כבודם נתמעט וכבוד שמים נתרבה אמר ר"ע שח לי שמעון בן לוגא מלקט הייתי עשבים אני ותינוק אחד משל בית אבטינס וראיתי אותו שבכה וראיתי אותו ששחק אמרתי לו בני למה בכיתה אמר לי על כבוד של בית אבא שנתמעט ולמה שחקתה אמר לי על הכבוד המתוקן לצדיקים לעתיד לבא ומה ראית מעלה עשן לנגדי נומיתי לו בני הראהו לי אמר לי רבי מסורת בידי מאבותי שלא להראותו לבריה א"ר יוחנן בן נורי (מלקט הייתי עשבים אני וזקן א') פגע בי זקן א' משל בית אבטינס ומגילת סמנים בידו אמר לי רבי לשעבר היו בית אבא צנועין והיו מוסרין

קרבן העדה

ועד היכן מגיע חמימותיה: וותרן. לעבור על כל פשעם: יתוותרון בני מעוי. יותרו קשרי בני מעיו ויצאו בתחלואים. ל"א יהיו לו בני מעים יתירים שהוא מורה לגריות למוטב שסומכין שימחול להם המקום ואינו כן אלא כל דרכיו משפט: אלא. שמאריך אפו וגובה חובו אע"ג שאינו גובה אותו מיד: וסביביו. לצדיקים הנדבקים בו: נשערה מאוד. לשון חוט השערה: ונורא על כל סביביו. מגיע אימת משפטיו עליהם יותר מן הרחוקים: והוון כל עמא. והיו כל העם נכנסין אצל החסיד לנחמו ולא רצה לקבל תנחומין: אמר. להן זהו חסידכם בתמיה הרי נענש במידת הדין: והוא מקפחו במים. בתמיה וקיפוח הוא לשון חיסון וקיצור: מיד נפלה. קול בעיר: בסוכתא איתעריא. בענף אחד אחזה עצמה ועלתה: קרא גברא. הא דתנן בפ"ק דיומא בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר מהו קריאת הגבר שהכריז הכרוז והיינו שקרא גביני כרוז: אמרין ליה. דבית ר' שילא שיתרגם קרא התרנגול שהוא נקרא גבר: אית לך מימר בר תרנגולא. בתמיה אלא שם אדם ששמו גבר ה"נ קריאת הגבר אדם קאי: ה"ג שהיה מוזג את הפתילות. וכ"ה ביומא וה"פ שגודלן וקולען: בעי וכו'. רצה למנות עליהן פרנסים ולא רצו לקבל על עצמן להיות פרנסים על הצבור שאין זה כבודן: זכה להימנות עם גדולי הדור. עם הממונין החשובין שבישראל: כהאי דתנינן תמן. תמיד פ' בתרא: נוקרין לו בבת ראש. נרתעין מהכרעת קול: ורדייתו. ולרדותו מן התנור: היו מסיקין מבפנים. בתוך התנור ורודה מבחוץ לדפוס שהיה בתנור שכך שנינו במנחות ג' דפוסין היו שם נותנו לדפוס ועדיין הוא בצק כמין דפוס היה לה בתנור וכו' והיה הלחם דבוק מבחוץ לדפוס והיה נאפה יפה שחום התנור שולט בו: ואלו. אנשי אלכסנדריא לא היו בקיאין לרדותה מן התנור אם הוא דבוק חוץ לדפוס והיו דובקין אותן בתוך הדפוס ולא היה נאפה כל צרכו מפני שעובי הדפוס מפסיק בין הבצק לתנור ונתעפש: למענהו. לכבודו שלא יהא לחם שולחנו מגואל בעיפוש: י"ב מנה היו נוטלים. כל יום מתרומת הלשכה: שלא יהיו אומרים ממעשה וכו'. וכתיב והייתם נקיים מה' ומישראל: היתה מתמרת ועולה. היה העשן עולה זקוף כתמר ומתפשט כשמי קורה ואח"כ יורד: פוסה. מתפשטת מיד למטה בתחילת עליית העשן: ממקום אחר. שלא ידעה מנהגם: היה פוסק עמה שלא תתבשם. דהמדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין יוציא ויתן כתובה לכך התנו עמה קודם הנישואין: לרבות כבודם. כשחרב הבית: וכבוד שמים נתרבה. שאמרו העכו"ם שכבשום לא אלהיהם לא קשוט דאפי' לביתיה לא נקיט אפיה וגם האומות אמרו כן: על הכבוד המתוקן לצדיקים. כבנין לעתיד: הרי מעלה עשן לנגדי. ונזכרתי ע"י כן חורבן הבית וגם בכבוד הצדיקים שנאמר בישעיה ועל כל מקראיה ענן יומם ועשן וגו' ועשן זה ע"כ היה כמעלה עשן דאל"כ האיך ישבו בחופה מפני העשן אלא ודאי שהיה העשן מתפשט למעלה

משנת אליהו

א"ל אפשר הוא מכבד בוראו. עיין מה שפירשתי בקונטרס וזהו מתורץ קושית תוס' ב"ק דהא גבי נחוניא מת בנו בצמא דכתם היה לו אחוה כרעוד חטא שנענש עבורו כמו דמייתי עלה בסוגיא מ"ד רחמנא וותרן כו' והקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה וכ"מ בסוגיא דב"ק שם ואמן ה"ק אפשר היה מכבד בוראו הכל בכבוד כלי פגם בבהמת חמיה ויקפחנו במים אלא כודאי מגלגל ע"י גם וכן הוא: אגריפס המלך שמע קולו ברחוק ח' פרסה כו'. עמ"ש ולא קתני הא לדתנן בתמיד שקולו היו שומעין מיריחו דבלאתת הוא כן רק דעובדא דאגריפס שהיה לו רחוק ח' פרסה ושמע ונתפעל לו לדבר נפלא ונתן לו מתנות אבל סוגיא דבבלי יומא כ' ע"כ קשה דקאמר והיה קולו נשמע בג' פרסאות דמשמע תמיד לא יותר וכן מגלאפי בת"י דיומא שם שנחו בזה תירץ הרב יוסף בר"מ וגם תירץ התוס' נחו ע"ש ומסקי דפליגי הסוגיות ומ"ש הפמ"ע דבתמיד מיירי לא קול של כ"ג רק של השם דוחק רב ונימה שלא הזכיר כלל לדברי התוספות דיומא:

תקלין חדתין

מפרשים ממקמם נ"ב נמוכה לרפותן: כיף. סלע: מקרר. מוליא מים קרים: שרברוב. חמימות ועד היכן החמימות מגיע: ומת בנו בצמא. כי כמדה שאדם מודד בה מודדין לו וכיון שהוא פוגם קצת בזה נענש עליו ביותר כדמלינו בפ"ו דב"מ פ"ד כ' ברייתא גבי יומא חד מולי דקא נפיק ריחשא מאומיה חלב דעקלי כו' א"ל יומא חד שמעי בוצינא דצורבא מרבנן ולא מלאי כדבעי ליה כו'. והיינו לפי שהיה נזהר הרבה בזה כדאמרינן במסכת מכות כ"ד א' אוטם אזנו משמוע דמים כגון ר"א בר"ש דלא שמיע ליה בוצינא דרבנן ושתיק וכדפי' רש"י שם ולכן אמר הכא נכ"מ ולא מלאי כדבעי ליה והכא נמי שהיה אוחז כמדה טובה זו להמציא מים לרבים ונשתמיע לו דלא נזהר כמה דבעי נענש בזה הענין גופיה: מ"ד רחמנא וותרן. מותר על עבירות דלא איכפת ליה: יתוותרון בני מעוי. דאמרינן בפ"ג דחולין ע"פ הוא עשך ויכוננך מלמד שעשה הקב"ה כונניות באדם שאם נהפך א' מהם אינו יכול לחיות והוא בני המעיים כמ"ש העירון מלשון הדורא דכנתא ורמיה לדברי דסמיך לה בסוגיא עובדא דההוא גברא דנפל מאיגרא ונפיק מעייניה כו' וכמו שכל עיקר חיות האדם תלוי במעיו כדקאמר שאם נהפך כו'. כן כל העולמות תלוים במעשי ב"א לבנותם או להרסם ח"ש שמי שאומר שמוותר הש"י על עבירה יתוותרון כמו ויתר לבי כו'. שלא ישמש פעולתו ולא היה נחרב העולם הקטן: מאריך רוחיה. הן מלאכיו כמ"ש עושה מלאכיו רוחות ממיני הפורענות והם רצים אך והוא רחום יכפר וגו' והרבה להשיב אפו מלאך האף: וגבי דיליה. כמ"ש טוב ילך חסי שמחשין כח פמליא של מעלה שהאדם נעשה מכולם כמ"ש כי בצלם אלהים עשה וגו' וכו לדבר יוכל לו בכל כח פוגם פרצו וכל אחד גבי דיליה: כחוט השערה. כי יעקב איש חלק ועשו איש שעיר וצדיקים הם יסודי עולם כוללים הרבה ופגם קטן שלהן עושה רושם והן נשפטין כמדת אמת ולכן היו יראים צדיקים הראשונים שמא יגרום החטא אף חטא כל דהו ומדקדק עמהם כשוה"ז כדי שלא יכנסו כלל לפתח חטאת רובץ: לעוברים ושבים. לזכות הרבים: ולא מקבל עליה תנחומין. שעל המת נגזר להשתכח מן הלב משא"כ על החי כמ"ש וימאן להתנחם וסבר היתה בחיים: אפשר הוא מכבד בוראו במים. אם היה מכבד הכל בוחילות וכבוד לשם שמים ולא פגם כלל והוא מקפחו במים בתמיה אלא ודאי מעלה: עלתה. שנזדמן לה גם שלמאה בענף אחד ועלתה: אגריפס המלך שמע קולו בשמנה פרסאות. אף דקולו של כ"ג היו שומעין עשרה פרסאות כמ"ש מיריחו היו שומעין קולו של גביני כרוז (תמיד ל' ע"ב) מ"מ הפיזא עובדא הוה בסמוך שמנה פרסאות ושמע המלך שהיה שם אז: קרא גברא. היה מפרש מ"ש בפ"ק דיומא ולא היתה קריאת הגבר מגעת כו'. היינו שקרא גברא ואכריז כרוזא האריך בלשונו דלא ליטעי שכוונתו תרנגולא וגם הטמין כוונתו נראה מדאמר גביני כרוז מה היה אומר ח"ש אכריז כרוזא ובבבלי מסייע ליה מזה: א"ל קרא תרנגולא. משום דתנא בריתא היוצא לדרך קודם קריאת הגבר כו' בתרנגול ביתוני כו' כדאמר ביומא (כ"א): והתנינן בן גבר על כו'. אית לך למימר כו' אלא ע"כ גבר שמיה כמשמע ואינו ראיה מה שנתנה פעם גבר על תרנגול ואידך ע"כ ס"ל דהכא ליכא למיטעי אבל התם אי הוי שם אדם ה"ל למיתנא מפורש דלא ליטעי בתרנגולא אלא ש"מ קריאת הגבר נאמת תרנגולא ועובדא דגביני כרוז מלתא אחריתי ומה דאמר ולא היה קריאת הגבר מגעת קאי על תרנגול וכ"מ בזמן: מוזוג. רוצה שהיה שזין משום היזור: ולא קבלון מיניה. משום ושנא את הרבנות. ורצו לברוח מן הכבוד. א"נ חרדו שלא יכשלו כמ"ש פרנס המטיל אימה כו': חיי נפשות עאכ"ו. שדומה הכל והמלוה רבה ורצוי לשכנים א"ע בזה: דתנינן תמן. פרק בתרא דתמיד: נוקרין. נרתעין מהכרעת הקול: של אלו. של אלכסנדריא: ה"ג מבחוץ ואופין מבחוץ. וכ"ה בבבלי שם ופי' רש"י הללו שבאו מאלכסנדריא לפי שלא היו יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה כמין ספינה והיו יראים לדבקם מבפנים לתנור ואופין אותו מבחוץ. ובגירסת הספרים משובש כתוספתא והכא נמי האי שבשתא כיון דעל על: שכפלו לכן. מתרומת הלשכה: בפיטום. לכתוש הסממנין ולערבם יפה כמו שאמר ממולח: ובמעלה עשן. שלא היו מכירין כעשב שהוא מעלה עשן זקוף ומתמר כמקל: לפוק. כלומר שלא היו מתבשמין כלל ובבבלי אמר לא יצאה כלה מבושמת מבתיהן. והכא נמי קאמר ולא עוד כו': א"ר ישמעאל גרסינן: ונתרבה כבוד שמים. ובבבלי אמר כבוד המקום במקומו ומיעט כבודן: המתוקן לצדיקים לע"ל. והיינו שעתיד הקב"ה להחזיר לנו לע"ל ובבבלי הלשון שעתיד הקב"ה להחזיר לנו: מעלה עשן עומד לנגדי. עשב שמעלה עומד כנגדי ורציתיו ונזכרתי: הראהו לי. לי בנגדי שאני כודאי חסיד וזכיר שלא יגיע לעו"ז ולכך טעמא שמא יעשה לעו"ז: מסורת בידי. ובבבלי שבועה: לבריה. לשום אדם משום נדר בדבר: רבי יוחנן. ובבלי גרסינן ר"י בן נורי ורבי ישמעאל בן לוגא במקום שמעון ב"ל לעיל:

מסורת הש"ס

א) בבלי ב"ק נ א ירושלמי ביצה פ"ג הל"ה ותענית פ"ג הל"ח, ב) ב"ק דף נ א יבמות קכא ב וירושלמי דמאי פ"א הל"ג, ג) יומא כ ב, ד) יומא כ ב וירושלמי סוכה פ"ה הל"ב, ה) אמרין, ו) ירושלמי יומא פ"ב הל"ב ירושלמי פאה פ"ח הלכה ו, ז) תמיד פרק ז, ח) יומא לח ב, ט) יומא לח א וירו' שם פ"ג הל"ט,

◆

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ז מכלי המקדש הל"ב:

ז ב שם הלכה ז ובהשגות וכ"מ:

ח ג מיי' שם הל"א ופ"ו מתמידין הל"ז:

◆

נוסחת הבבלי

(א) פתח ואמר קמיהון כו' ומה זה שלא נתמנה אלא על הפתילות זכה למנו' כו': (ב) א"ר אחוה נעימה יתירה היתה לו אמרו כו' נוקרין בבת ראש: (ג) מאלכסנדריא של מצרים שהיו כו' ורדייתן לא היו כו': (ד) בית גרמו היו מסיקין את התנור מבפנים כו' כיון ששמעו חכמי' כו' ולא רצו לחזור כו' לשבח אמרו לא נמצאת מעולם פת נקיה ביד בניהן כדי שלא יאמרו מלחם הפנים היו אוכלין: (ה) שלחו חכמים והביאו כו' כיון ששמעו חכמי' כו' ולא רצו לחזור עד כו' מעולם לא יצתה אשה מהם כשהיא מתבשמת לשוק ולא עוד אלא כשהיו נושאין ממקום אחר פוסקין עמה ע"מ שלא תתבסם כדי שלא יהו אומרין כו' תינוק א' (ממשפחת פלוני) ואמרתי לו בני של מי אתה א"ל ממשפחת של בית אבטינס אני אמרתי לו ע"י שאבותיך בקשו להרבות בכבודם ולמעט בכבודו של מקום עכשיו נתמעט כבודם ונתרבה כבוד שמים א"ר ע' כו':

◆

הגהות הגר"א

[א] ה"ג היו מסיקין את התנור מבפנים ואופין מבפנים ולא היתה מתעפשת של אלו היו מסיקין מבחוץ ואופין מבחוץ והיתה מתעפשת כצ"ל וכ"ה בבבלי שם ופי' רש"י הללו שבאו מאלכסנדריא לפי שלא היו יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשבר לפי שהיא עשויה כמין תיבה פרוצה כמין ספינה והיו יראים לדבקם מבפני' לתנור ואופין אותו מבחוץ. וגירסת הספרים משובש בתוספתא והכא נמי האי שבשתא כיון דעל על: [ב] אמר ר' ישמעאל גרסינן:

◆

גליון הש"ס

[א] עי' מוהרל"פ ומדברי התוס' מנחו' דף פט ע"א ד"ה ושיערו מוכח כפי' הק"ע דקאי על עובי הפתילה ודקות' ועי' ירושלמי יומא ועי' בת"י יומא טו ד"ה תן ובריטב"א שם:

◆

תורה אור השלם

1. יָבֹא אֱלֹהֵינוּ וְאַל יֶחֱרַשׁ אֵשׁ לְפָנָיו תֹּאכֵל וּסְבִיבָיו נִשְׂעֲרָה מְאֹד: תהלים נ ג
2. אֵל נַעֲרָץ בְּסוֹד קְדֹשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו תהלים פט ח
3. כֹּל פָּעַל יְיָ לַמַּעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה: משלי טז ד
4. כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עֲשִׂיתִיו: ישעיהו מג ז
5. וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי יְיָ וְאַחַר תָּשֻׁבוּ וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵיְיָ וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהָיְתָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לָכֶם לַאֲחֻזָּה לִפְנֵי יְיָ: במדבר לב כב